

הלימוד היומי:

פרשת בהר-בחוקותי | יום ב | י"ז באייר תשפ"ו | פרק כ"ה פסוק י"ט - פסוק כ"ח

מותר לגמ"ח לגבות 'דמי חבר' כתנאי לקבלת הלוואה?

אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלקיך וחי אחיך עמך (ויקרא כה, לו).

ריבית מוקדמת

איסור ריבית מן התורה הוא רק כאשר הוא קוצץ את הריבית בשעת ההלוואה, אולם חכמים אסרו גם 'ריבית מוקדמת', דהיינו שמקדים לתת לו ריבית במטרה שבעתיד ילווה לו מעות, וכן נפסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' קס, ו).

כספי מצוה

נהוג ומקובל בהרבה קופות גמ"ח להלוואות כספים, שהם דורשים 'דמי חבר' ממי שחפץ בעתיד לקבל הלוואה מהגמ"ח, ולכאורה היה נראה שיש כאן חשש של 'ריבית מוקדמת'. אכן כתבו גאוני זמננו (ראה ברית יהודה, פרק ז) שההיתר בזה מבוסס על הנפסק בשו"ע (שם סעיף יח) שבכל קופה של כספי מצוה, כגון הקדש של עניים או בית הכנסת, מותר להלוות בריבית דרבנן, והוא הדין בקופת גמ"ח המיועדת לצרכי מצות הלוואה, אין איסור בריבית מוקדמת האסורה רק מדרבנן.

גמ"ח פרטי

אך היתר זה נאמר רק בגמ"ח שהכספים שייכים לכספי ציבור, אבל גמ"ח פרטי השייך לאדם מסוים, או גמ"ח ציבורי שהקרן הוא רק מפקדונות של אנשים פרטיים, אסור לתת להם דמי חבר.

בלי התחייבות

זאת ועוד, היתר זה הוא רק בתנאי שהגמ"ח אינו מתחייב להעניק הלוואה בכל אופן לנותני דמי חבר, אלא התורם נותן את דמי החבר על דעת כן שגם אם בסוף לא יקבל הלוואה הרי התרומה תרומה (וזאת על פי חידושו של רעק"א שרק אופן כזה נחשבת ריבית מוקדמת רק איסור דרבנן ולא דאורייתא).

בשעת הלוואה

כל ההיתר של 'דמי חבר' הוא רק במקדים לתת תחילה, אבל אם ממש בשעת ההלוואה עצמה צריך לשלם דמי חבר כתנאי לקבלת ההלוואה, למי שלא שילם עד עכשיו, הרי זו ריבית דאורייתא האסורה.

הלכה למעשה:

מותר לגבות דמי חבר לקופת גמ"ח הלוואות, בתנאי שכספי הגמ"ח שייכים לציבור, ורק אם נותן את דמי חבר גם אם בסוף לא יקבל הלוואה, ובתנאי שאין דורשים ממנו דמי חבר בשעת הלוואה ממש. זאת התורה ביאורי מושגים בתורה

הבנים מעידים על האב וְהָיָה עֵרְכָךָ לְפִי זֵרְעוֹ (כז, טז)

מדרגת וערך האב ניכרים לפי בניו, כשרואים בנים כשרים יודעים כי האב השקיע בחינוכם, והיה ערכך – של האב, לפי זרעו – לפי בניו אחריו...

(דעת סופר)

איבדתי 35 שקל...

וְאִם מִבֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה אִם זָכָר וְהָיָה עֵרְכָךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקָל (ויקרא כז, ז)
בביתו של מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי דוב לנדא שליט"א צלצל הטלפון באחד הימים.

נכד ששהה בבית הרים את השפופרת, ועל הקו היה יהודי תלמיד חכם חשוב, שביקש מהנכד: 'תמסור לסבא, ראש הישיבה שליט"א, שהפסדתי היום 35 שקלים!...'

השתומם הנכד למשמע הבקשה המוזרה, אך הוא העביר את הבקשה אל זקנו שליט"א. למשמע הדברים נענה ראש הישיבה ואמר לנכד: 'תמסור לו בשמי מזל טוב ואריכות ימים ושנים טובות!'

כאן גברה פליאתו של הנכד שבעתיים, מה העניין להודיע על הפסד 35 שקלים, ומה פשר בר-כות המזל טוב. כשהבחין ראש הישיבה שליט"א בפליאה שהצטיירה על פני נכדו, הגיב לעומתו: וכי אתה לא מבין מה היה כאן?! הרי הוא ביקש לרמוז לי שהיום הוא נהיה בן שישים שנה, כך שאם עד היום היה הערך שלו 50 שקלים, הרי מהיום והלאה ערכו רק 15 שקלים והוא איבד מערכו 35 שקלים, ועל כך איחלתי לו מזל טוב ואריכות ימים ושנים!...

אונאה

התורה אוסרת על המוכר או הלוקח להונות (לרמות) זה את זה, במכירת דבר במחיר יקר מדי או זול מדי. כגון, המוכר קרקע בזמן שהיובל נוהג, יש למוכר ולקונה לקחת בחשבון בשעת קביעת מחיר הקרקע הנמכר, את העובדה שהקרקע תחזור ביובל, כך אם נותרו שנים מרובות עד היובל – יש למכור את הקרקע ביוקר, כי אם ימכור בזול, הרי זו אונאה למוכר. ולהיפך, אם נותרו שנים מועטות עד היובל – יש למכור את הקרקע דווקא בזול, ואם ימכור ביוקר, הרי זו אונאה ללוקח. ברם, בקרקעות יש רק 'איסור' אונאה, אבל אי אפשר לבטל את המקח או לבקש החזר של האונאה, רק במכירת מטלטלין אמרו חכמים שלשה שיעורים: א. אונאת שישית ממחירו של הדבר – חייבים להחזיר את סכום האונאה לבעליו. ב. היתה האונאה פחות משישית – אין חייבים להחזירה. ג. היתה האונאה יותר משישית, המתאנה רשאי לדרוש את ביטול המקח. [לדעת הירושלמי גם בקרקע יש אונאה עד שוויו, דהיינו כגון נכס שווה מאה שנמכר ביותר ממאתיים – אין המכר קיים].

הנושא היומי בפרשה:

ברכה לשומרי שמיטה • החזרת קרקע ועבדים ביובל • גאולת שדה אחוזה • מכירת שדה בשעת הדחק • גאולת שדה אחוזה על ידי המוכר או קרוב משפחתו

היום נלמד על שכרם של שומרי שמיטה שתיכנס ברכה בפירות, ואל ידאגו מה יאכלו, אלא

תבואת השנה השישית תספיק לשלש שנים. הפסוק חוזר שוב על מצות החזרת הקרקעות והעבדים ביוכל, ועל דין גאולת שדה אחוזה. כמו כן, נלמד על כך שאין ראוי לאדם למכור את שדהו אלא אם התרושש מנכסיו. התורה נותנת רשות למוכר, או לאחד מקרובי משפחתו, לגאול את כל השדה מהלוקח, אולם אין אפשרות לגאול חצי מהשדה. ואם לא יגאלו – יחזור השדה למוכר ביוכל.

לשובע ולא לרזון:

ממשיכה התורה בברכה לישראל: אם ישמרו את השמיטה, תתן הארץ את הפירות, כך שיוכלו לגור על הארץ בביטחון בלי לדאוג משנת בצורת. בנוסף, תיכנס ברכה בתוך המעיים והאכילה תהיה לשובע.

מה נאכל:

שמא יאמרו בני ישראל: הלא בשנת השמיטה לא נזרע, ולא נאסוף אל הבית את כל יבול השדה, יין ופירות, ואפילו הספיחין אסורים באיסוף, אם כן – מה נאכל?

משישים לתשיעית:

על כך באה הבטחת הבורא: וצויתי את ברכתי, והתבואה של השנה השישית תתרבה ותספיק עבור שלש שנים, והחשבון הוא כדלהלן:
א. עבור סוף השנה השישית, מניסן עד תשרי. ב. לכל השנה השביעית. ג. לכל השנה השמינית עד תחילת השנה התשיעית, יען כי יזרעו בתחילת השמינית, ויקצרו בניסן של השמינית, והתבואה תישאר בגרנות כל ימות הקיץ, עד שיביאו את התבואה אל הבית בתשרי של התשיעית.

ארבע שנים:

בשנת היובל שאחר השמיטה, היו שתי שנים סמוכות שלא עבדו את האדמה, והברכה בשנה השישית הספיקה לארבע שנים.

לא לצמיתות:

התורה חוזרת שוב על החובה לקונה קרקע או בית להחזיר אותה למוכר בשנת היובל. לכך מזהירה התורה באיסור לאו: 'והארץ לא תימכר לצמיתות', כלומר למכירה עולמית ומוחלטת. ואל ירע בעיני הקונה על האילוץ להחזיר את הקרקע, אלא ידע 'כי לי כל הארץ', והאדמה אינה שייכת לאדם.

מפני הדוחק:

אין אדם רשאי למכור את שדהו אלא כשהוא שרוי במצב של עוני ודוחק, וגם אז לימדה תורה דרך ארץ שלא ימכור את כל השדה אלא ישייר לעצמו חלק מהשדה.

גאולת קרובים:

אדם במצב כספי דחוק שמכר שדה אחוזה, יכולים קרובי משפחתו של המוכר לבוא ולגאול את השדה מהלוקח, בלי שהלוקח יוכל להביע התנגדות לכך.

לגאול בעצמו:

אם אין למוכר קרובי משפחה בעלי אמצעים כספיים המסוגלים לגאול את השדה, אך הוא עצמו הצליח להשיג ממון, יכול גם הוא עצמו לגאול את השדה.

חישוב:

מחיר התשלום של הגואל ללוקח, נקבע באמצעות חישוב פשוט שיש לחשב כמה שנים היו משעת המכירה הראשונה עד שעת היובל, ובאיזה סכום נמכר אז השדה, וכמה שנים עברו מאז. למשל: אם השדה נמכר 20 שנה לפני היובל במחיר של 20 דינרים, נמצא שתמורת כל שנה שילם אז הלוקח דינר, ואם כעת בשעת הגאולה כבר עברו 5 שנים, על הגואל להשיב ללוקח 15 דינרים.

גאולה לחצאין:

אם אף אחד מקרובי המשפחה, וגם לא בעל השדה עצמו, לא השיגה ידם לגאול את כל השדה, אין אפשרות לגאול את מחציתו, ולכן השדה נשאר ביד הלוקח עד תחילת שנת היובל. ותיכף בתחילת השנה, חוזר השדה לבעלים.

מספר לחיוג מארה"ב: 151-8988-1351
מספר לחיוג מאנגליה: 443-3061-30131

02.500.20.18

קו 'קול התורה' – שמעו ותחי נפשכם!

מבחנים | שיעורים במגוון שפות
וסגנונות | חידות | הגרלות | ידיעות
ועדכונים | אזור אישי | ועוד

